

ŘÍCHOVÁ, B. A KOL.: ANALÝZA POLITIKY A POLITIČTÍ AKTÉŘI. MOŽNOSTI A LIMITY APLIKACE TEORIÍ V PŘÍKLADECH

Praha, SLON, 2015. 251 s.

Monografia *Analýza politiky a političtí aktéři. Možnosti a limity aplikácie teorií v príkladech* priniesla podrobný a komplexný rozbor prípadových štúdií, ktoré sú prínosom hlavne z hľadiska praktickej ukážky aplikácie rôznych teoretických východísk. Autori v monografii nadviazali na prácu P. Fialu a K. Schuberta (Moderní analýza politiky) apelujúc hlavne na vedeckejší aspekt *policy analysis*, ale aj na praktickejšie uplatňovanie a priblíženie tejto témy širšej odbornej verejnosti, predovšetkým študentom. Predpokladom pre vznik tejto publikácie sa stali diskusie autorov a snaha o spoločnú formuláciu otázok, kľúčových pre prípadové štúdie využité v monografii. Dôraz je kladený hlavne na politických aktérov, ich identifikáciu, povahu a záujmy. Prípadové štúdie si autori zvolili tak, aby dostatočne ilustrovali situáciu na jednotlivých úrovniach politického systému a to na úrovni nadnárodnej, národnej, regionálnej a komunálnej. Využité boli predovšetkým tradičné metódy spoločenských vied s dôrazom na empiricko-analytickú metódu. Autori rozdelili knihu do piatich prehľadných kapitol, z ktorých prvá je teoretického charakteru a ostatné štyri skôr praktického. Od iných publikácií tohto druhu sa monografia líši tým, že ponúka nielen komplexné zhrnutie politických teorií a východísk politickej analýzy, ale aj široké spektrum prípadov zobrazujúcich ako funguje politická analýza v praxi.

Prvú kapitolu si autori vyhradili na podrobnejšie vymedzenie základných pojmov a teorií, ktoré využili neskôr pri riešení problémov v prípadových štúdiách. V kapitole neboli opomenuté ani pojmy modernej politickej analýzy, koncept politických sietí a politického priestoru. Autori venovali pozornosť najmä fungovaniu politického cyklu a úlohe politických aktérov. Aj keď autori spomenuli viacero možností rozdelenia politického cyklu, pre svoju prácu sa rozhodli opierať o rozdelenie P. Fialu a K. Schuberta, ktorí politický cyklus rozdelili na šesť fáz, čo autori neskôr využívali v prípadových štúdiách. Kapitole by som čiastočne vytkla miernu neprehľadnosť v otázke fáz politických cyklov. Autori do textu pripojili grafy, ktoré mali text sprehľadniť a doplniť, avšak podľa môjho názoru skôr rozdelili ucelený a zrozumiteľný text. Monografiu autori venovali najmä študentom a širšej odbornej verejnosti a tým, že autori nepopísali grafy priamo, ale zahrnuli ich vysvetlenie do textu sa môže ľahko stať, že sa čitatelia v teoretických východiskách stratia.

Druhú kapitolu autori zamerali už praktickejšie a venujú sa prvej prípadovej štúdiu a to konkrétne *Kandidatúre ČR na sídlo európskeho úradu pre dohľad nad globálnymi navigačnými družicovými systémami (GSA)*. Dôležitú úlohu zohral najmä stav vzťahu medzi štátnymi a neziskovými aktérmi. Zmyslom štúdie bolo poukázať a analyzovať vplyv jednotlivých aktérov, ovplyvňujúcich tento proces na jednotlivých úrovniach. Základom bola celková faktografická rekonštrukcia, ktorá kládla dôraz na interakciu, väzbu a pôsobenie individuálnych aj inštitucionálnych aktérov v rámci sietí na európskej, národnej a lokálnej úrovni. Autori vychádzali z premisy, že pre výsledok komplexného systému rozhodovania a procesov nebola rozhodujúca aktívna úloha formálnych inštitucionálnych politických aktérov, ale pozitívne pôsobenie individualných aktérov mimo oficiálnu štruktúru gesčného ministerstva. Spracovanou prípadovou štúdiou dokázali, že najmä pôsobenie individuálnych aktérov v rámci profesionálnej siete zameranej na presadenie konkrétnej otázky pozitívne ovplyvnilo a zefektívnilo tvorbu politických rozhodnutí.

Ďalšia prípadová štúdia sa zameriava na vplyv neformálnych aktérov na výslednú podobu zákona č. 13/1997 Sb. (problém spojený s nedostatočnou a nesystematickou reguláciou vidieckej reklamy) a na analýzu faktorov ovplyvňujúcich tvorbu politického procesu. Cieľom štúdie bolo opísanie politickej reality, kde prebiehala tvorba zákonných noriem s dôrazom na povahu pôsobenia politických a nepolitických aktérov a poukázať na deviantný vplyv pôsobenia neformálnych aktérov. Výhodiskom štúdie bol predpoklad, že na celý proces je nevyhnutné nahliadať ako na komplexný systém rozhodnutí a procesov, ktorých vplyv na celkový proces nie je zadefinovaný iba ich postavením v politickom systéme. Prípadová štúdia potvrdila, že jednotlivý politický aktér nie je schopný úplne kontrolovať priebeh celého procesu a že reálny priebeh tvorby politických rozhodnutí nie je totožný s idealistickou predstavou o pravidlách hry. Vplyv politických aktérov v tomto prípade nebol určený ich postavením v politickom systéme, ale tým, do akej miery boli schopní ovplyvniť subjekty rozhodovania prostredníctvom vonkajšieho prostredia.

Štvrtá kapitola je zameraná na úlohu a pozíciu politických aktérov pri vzniku krajov v Českej republike, zmapovanie ich úloh a záujmov a na finančnú nezávislosť krajov na centrálnej úrovni. Štúdia sa nesnažila analyzovať proces ustanovovania regionálnej úrovne alebo financovanie krajskej úrovne politického systému, ale snažila sa predovšetkým podchytiť úlohu a význam jednotlivých politických aktérov, ktorí majú prevažujúci vplyv. Aby autori dôkladne analyzovali regionálnu úroveň, keďže je skôr medzistupňom medzi vládnu a komunálnou úrovňou, museli využiť viac prístupov a teoretických konceptov. Pri analýze sa opierali najmä o Georgea Tsebelisa a jeho vnímanie hráčov s právom veta. V prípade, že sú vetujúci hráči dostatočne silní, môžu úspešne presadzovať svoje referencie a ovplyvňovať svojimi politickými zámermi aj kraje.

V piatej kapitole sa snažili zdôrazniť odlišnosť Českej republiky v rámci európskej komunálnej politiky, ktorá má vplyv aj na podobu politologického výskumu. Autori sa

v tejto kapitole venovali dvom štúdiám a to komunálnym voľbám v obci Nákří a na prípad Prahy 10. V prípade volieb v obci Nákří sa dá povedať, že všetky vstupy, fázy aj aktéri zodpovedajú aplikovanému volebnému systému, jeho inštitúciám a kategóriám. Avšak aj pri splnení kritérií sa tu stretávame hneď s dvoma deviáciami, ktoré nie sú na prvý pohľad zrejmé. Prvou z nich je koordinácia zostavovania kandidátnych listín v obci a druhou je faktická priama voľba starostov. Aj keď je systém nepluralitný a nadbytočný, kandidáti slúžia prevažne ako náhradníci, než ako reálni kandidáti, životaschopnosť tohto systému je pomerne vysoká. Tento model je v súlade s volebnou legislatívou a je legitimizovaný aktívnou participáciou občanov a voličov. Ide o unikátny prípad, pri ktorom je krajne, že by sa politickí aktéri na podobnom systéme zhodli, dokázali ho úspešne implementovať a zároveň pre neho získať voličov. Ďalšia štúdia v tejto kapitole sa venuje prípadu Prahy 10. Autori zdôrazňujú, že politické systémy veľkých miest by sa s ohľadom na stranický systém a súťaživosť nemali veľmi odlišovať od národnej úrovne. Cieľom tejto štúdie bolo poukázať na zásadný rozdiel a kontrast medzi aplikáciou teórie koalícií a mediálnym obrazom tohto politického systému. Pri pohľade zhora sa politický systém Prahy 10 môže javiť ako pluralitný, pretože počet kandidátov mnohonásobne prevyšuje počet zastupiteľských mandátov, avšak kľúčové vlastnosti systému vôbec nie sú zjavné. Prevažuje tu nesúťaživosť, individuálni aktéri, široké koalície a absencia alternácie, čoho dôsledkom je, že politický systém nie je závislý na vývoji stranického systému alebo na zmenách koalícií. Aby bolo možné aplikovať pre prípad Prahy 10 teóriu koalícií, bolo by vhodné zmeniť niektoré všeobecné predpoklady spojené napríklad s otázkou prepojenosti a vymedzenia koaličných strán. Pre túto kapitolu boli zvolené prípadové štúdie, ktoré sú na jednej strane odlišné, avšak majú aj isté spoločné znaky, hoci sú na prvý pohľad nepravdepodobné (prispôbenie si volebných pravidiel, nesúťaživosť, dlhodobá stabilita politického systému). Autori touto štúdiou veľmi úspešne ilustrovali, aké kľúčové úlohy môžu zohrávať a zohrávajú individuálni aktéri v oboch natoľko odlišných systémoch. Avšak táto štúdia sa na rozdiel od ostatných nezaobráva vzťahom, vplyvom a previazanosťou medzi formálnymi a neformálnymi aktérmi, ale zaoberá sa skôr vplyvom individuálnych aktérov na českú komunálnu politiku a jej deviantnými rysmi, čo nepovažujem za prvotný zámer alebo cieľ tejto monografie. Z tohto dôvodu by som si dovoľila polemizovať nad tým, či je táto kapitola o komunálnych voľbách nevyhnutná.

Vo svojej publikácii dokázali autori úspešne preukázať aký prínosný pre diskusiu o všeobecných poznatkoch môže byť formát prípadovej štúdie. Vo všeobecnejšej analýze by pri použití kvantitatívnych metód zrejme nebolo možné zachytiť odlišnosti v jednotlivých prípadových štúdiách. Takisto veľmi dobre poukázali na to, že automatická aplikácia politologických teórií nie je pre všetky prípady ideálna a je potrebné, aby sa niektoré teórie dali prispôbiť potrebám výskumu. Autori mali snahu vyvolať skúmanými štúdiami v akademickej oblasti nové otázky, čo sa im podľa môjho názoru aj podarilo. Monografia bola určená predovšetkým na prehĺbenie politologickej diskusie a na ukážku možného prístupu k skúmaným problémom. Prvým podnetom,

o ktorom je možné viesť diskusiu, je otázka komplexnosti politických sietí s ohľadom na viacúrovňové vládnutie. Vybranými štúdiami sa podarilo dokázať, že žiadny zo skúmaných problémov sa nedá izolovane skúmať na jednej vybranej úrovni vládnutia. Ďalším podnetom je úloha individuálnych aktérov, kde zdôrazňujú, že úloha aktérov je v súčasnosti pri analýze politiky skôr podceňovaná. S ohľadom na interakciu formálnych aj neformálnych aktérov sa ako tretí impulz ponúka oblasť ovplyvňovania politického procesu. Táto oblasť súvisí nielen s vytváraním politických a profesionálne orientovaných sietí pre presadzovanie konkrétnych otázok, ale aj so zvolenou taktikou jednotlivých aktérov k dosiahnutiu preferovaného riešenia. Z môjho pohľadu by bolo vhodné, aby autori túto monografiu rozšírili aj o ďalšie témy, ktoré sa nebudú týkať len politickej analýzy v Českej republike. Teórie, o ktoré sa autori opierali a ktoré využívali vo svojej práci sú všeobecne známe a teoreticky spracované mnohými autormi, avšak spôsob akým ich aplikovali do praxe a do prípadových štúdií uľahčuje ich chápanie a zároveň ich predstavuje v praxi. Preto ak by autori túto publikáciu rozšírili aj o iné štáty, praktickejší spôsob *policy analysis* by mohol zaujať aj zahraničných študentov, respektíve zahraničnú odbornú verejnosť.

INGRID BORÁROSOVÁ

Katedra politológie a európskych štúdií
Fakulta sociálnych vied
Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Tnave
Bučianska 4/A, 917 01 Tnava
borarosova.ucm@gmail.com